Euroopa Parlament
2019-2024

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon
Naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjon

2020/2035(INL)

20.5.2021

RAPORTI PROJEKT

soovitustega komisjonile soolise vägivalla vastu võitlemise kohta: kübervägivald
(2020/2035(INI))

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon
Naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjon

Raportöörid: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi

(Algatus – kodukorra artikkel 47)
(Komisjonide ühismenetlus – kodukorra artikkel 58)

(Ettepaneku koostajad: Sylwia Spurek, Elissavet Vozemberg-Vrionidi)

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

RESOLUTSIOONI ETTEPANEKU LISA: SOOVITUSED KOMISJONILE TAOTLETAVA ETTEPANEKU SISU KOHTA – SOOLISE VÄGIVALLA VASTU VÕITLEMINE: KÜBERVÄGIVALD.....7

SELETUSKIRI.....10

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

soovitustega komisjonile soolise vägivalla vastu võitlemise kohta: kübervägivald (2020/2035(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingu artiklit 2 ja artikli 3 lõiget 3,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõiget 1 ja artiklit 225,

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, eriti selle artikleid 7, 8, 10, 11, 12, 21, 23, 24, 25, 26 ja 47,

– võttes arvesse komisjoni 5. märtsi 2020. aasta teatist „Võrdõiguslik liit: soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“,

– võttes arvesse komisjoni 24. juuni 2020. aasta teatist „Ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia (2020–2025)“,

– võttes arvesse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni,

– võttes arvesse oma 21. jaanuari 2021. aasta resolutsiooni Euroopa soolise võrdõiguslikkuse strateegia kohta[1],

– võttes arvesse ÜRO inimõiguste valdkonna õigusaktide sätteid, eriti neid, milles käsitletakse naiste õigusi, ja muid naistevastast vägivalda käsitlevaid ÜRO õigusakte,

– võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 16. detsembri 2020. aasta resolutsioone „Intensification of efforts to prevent and eliminate all forms of violence against women and girls“ (Naiste ja tütarlaste vastase vägivalla kõigi vormide ennetamiseks ja kõrvaldamiseks tehtavate jõupingutuste tugevdamine) (A/RES/75/161) ning „The right to privacy in the digital age“ (Õigus eraelu puutumatusele digiajastul) (A/RES/75/176),

– võttes arvesse ÜRO Inimõiguste Nõukogu 2. juuli 2018. aasta resolutsiooni „Accelerating efforts to eliminate violence against women and girls: preventing and responding to violence against women and girls in digital contexts” (Naiste ja tütarlaste vastase vägivalla kaotamise kiirendamine: naiste ja tütarlaste vastase vägivalla ennetamine ja sellele reageerimine digikeskkonnas) (A/HRC/38/L.6),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse uuringut „Combating gender-based violence: Cyber violence“ (Soolise vägivalla vastu võitlemine: kübervägivald“ (Euroopa lisaväärtuse hinnang),

– võttes arvesse Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi soolise võrdõiguslikkuse

[1] Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2021)0025.

indeksit,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiivi 2012/29/EL[2], millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK,

– võttes arvesse kodukorra artikleid 47 ja 54,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni ning naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni ühisarutelusid vastavalt kodukorra artiklile 58,

– võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni ning naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni raportit (A9-0000/2021),

A. arvestades, et Euroopa soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 esimese eesmärgi raames keskendutakse soolise vägivalla kaotamisele ja kirjeldatakse seda kui üht suurimat probleemi meie ühiskonnas;

B. arvestades, et naistevastane vägivald ja muud soolise vägivalla vormid on liidus laialt levinud ning neid tuleb mõista kui diskrimineerimise äärmuslikku vormi; arvestades, et sooline vägivald tuleneb võimu ebavõrdsest jaotusest naiste ja meeste vahel, seksismist ja soostereotüüpidest, mis on viinud meeste domineerimise ja naiste diskrimineerimiseni;

C. arvestades, et naistevastane vägivald ja sooline vägivald kujutavad endast erinevaid, kuid mitte üksteist välistavaid vorme ja ilminguid; arvestades, et need vägivalla eri vormid on sageli omavahel seotud ja lahutamatud reaalelulisest vägivallast, kuna need võivad sellele eelneda, sellega kaasneda või seda jätkata;

D. arvestades, et küberahistamine, küberjälitamine, küberkiusamine, trollimine, internetis leviv vaenukõne, leimimine, doksimine ja kuvandipõhine seksuaalne väärkohtlemine on kõige levinumad soolise kübervägivalla liigid; arvestades, et mõned liikmesriigid on vastu võtnud konkreetsed õigusaktid ainult nende kindlate vormide kohta;

E. arvestades, et hoolimata suurenevast teadlikkusest soolise kübervägivalla nähtusest, takistab täielike ja uusimate andmete puudulik kogumine ning vähene teavitamine soolise kübervägivalla juhtumitest selle levimuse täpset hindamist; arvestades, et Euroopa lisaväärtuse hinnangu kohaselt soolise kübervägivalla kohta on 4–7 % Euroopa Liidu naistest kogenud viimase 12 kuu jooksul küberkiusamist, samas kui 1–3 % on kogenud küberahistamist;

F. arvestades, et kübervägivald võib olla suunatud naiste vastu individuaalselt või konkreetse kogukonna liikmetena; arvestades, et läbipõimunud diskrimineerimise vormid võivad süvendada soolise kübervägivalla tagajärgi;

G. arvestades, et mõningaid naisi, näiteks poliitikuid, avaliku sektori ametikohtadel olevaid naisi, ajakirjanikke, blogijaid ja inimõiguste kaitsjaid, mõjutab sooline kübervägivald eriti, ja arvestades, et see ei põhjusta neile mitte ainult psühholoogilist kahju ja

[2] ELT L 315, 14.11.2012, lk 57.

kannatusi, vaid pärsib ka nende digitaalset osalemist poliitilises, sotsiaalses ja kultuurilises elus;

H. arvestades, et sooline kübervägivald mõjutab vaimset tervist, põhiõiguste täielikku teostamist ja isegi demokraatiat ning see põhjustab ühiskonnale negatiivseid tagajärgi, sealhulgas majanduslikku mõju;

1. rõhutab, et sooline kübervägivald on reaalelulise soolise vägivalla jätkumine ja et ükski poliitiline alternatiiv ei ole tõhus, kui seda tegelikkust ei arvestata;

2. tunneb heameelt komisjoni esitatud Euroopa soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 üle, mille eesmärk on võidelda naistevastase vägivalla ja soolise vägivalla vastu ning võidelda selle algpõhjustega;

3. rõhutab, et COVID-19 pandeemia on suurendanud perevägivalla ja väärkohtlemise ohtu, sest ohvrid on sunnitud kuriteo toimepanijatega rohkem aega veetma ja nad on tavaliselt tugivõrgustikest rohkem eraldatud; kutsub liikmesriike üles suurendama varjupaikade, abitelefonide ja tugiteenuste kaudu pakutavat abi ohvrite kaitsmiseks ja soolisest vägivallast teatamise hõlbustamiseks;

4. rõhutab soolise kübervägivalla riikidevahelist olemust, võttes arvesse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise piiriülest mõõdet;

5. kutsub liikmesriike üles edendama teadlikkuse suurendamist, rakendama siseriiklikke kriminaalõigusseadusi ning konkreetseid poliitikameetmeid ja programme soolise kübervägivalla ennetamiseks ning võitlema selliste tegude toimepanijate karistuseta jäämise vastu;

6. nõuab tungivalt, et komisjon ja liikmesriigid looksid usaldusväärse süsteemi soolise vägivalla, sealhulgas kübervägivalla kohta statistiliste segregeeritud ja võrreldavate andmete korrapäraseks kogumiseks;

7. märgib, et kübervägivalla tagajärjed, muu hulgas stress, keskendumisprobleemid, ärevus, paanikahood, madal enesehinnang, depressioon, posttraumaatilised stressihäired, usalduse ja kontrollitunde puudumine võivad mõjutada vaimset tervist;

8. rõhutab, et sooline kübervägivald põhjustab psühholoogilisi, sotsiaalseid ja majanduslikke tagajärgi;

9. kutsub liikmesriike üles pöörama erilist tähelepanu soolise kübervägivalla suhtes haavatavasse olukorda sattunud rühmadesse kuuluvatele naistele ning töötama välja nendele rühmadele ette nähtud tugiteenused ja haridusprogrammid;

10. taunib asjaolu, et sooline kübervägivald vähendab naiste osalemist avalikes mõttevahetustes, mis seetõttu õõnestab liidu demokraatlikke põhimõtteid; peab kahetsusväärseks, et see summutav mõju on olnud suunatud eelkõige naisaktivistidele, ajakirjanikele ja poliitikutele eesmärgiga takistada naiste osalemist poliitilises elus ja otsuste tegemise valdkondades;

11. tuletab meelde, et soostereotüübid on soolise diskrimineerimise keskmes ning need on

üks peamisi takistusi naiste ja tütarlaste osalemisel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning digivaldkondades; rõhutab vajadust vähendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoris soolist ebavõrdsust, tehes seda kõnealuses valdkonnas hariduse, teadlikkuse suurendamise kampaaniate ja naiste esindatuse edendamise kaudu;

12. rõhutab vajadust kaitsta, toetada ja tagada soolise kübervägivalla ohvritele tekitatud kahju heastamist;

13. tuletab meelde, et nõukogu peab laialdase, ilma piiranguteta ühinemise alusel viivitamata lõpule viima Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsioon) ratifitseerimise ning toetama selle ratifitseerimist, kiiret ja nõuetekohast rakendamist ning jõustamist kõigi liikmesriikide poolt; rõhutab, et Istanbuli konventsioon on kõige ulatuslikum rahvusvaheline kokkulepe, milles käsitletakse mis tahes vormis soolise vägivalla algpõhjuseid; rõhutab, et selle nõudega ei vähendata üleskutset võtta vastu soolise vägivalla vastu võitlemist käsitlev liidu õigusakt, vaid pigem täiendatakse seda;

14. kinnitab veel kord kindlalt oma pühendumust võidelda soolise vägivalla vastu, nagu ta on juba varem väljendanud, ning vajadust kõiki selle vorme hõlmava tervikliku direktiivi järele, mis oleks parim viis soolise vägivalla kaotamiseks;

15. palub nõukogul aktiveerida üleminekuklausel, võttes vastu otsuse, milles sooline vägivald liigitatakse eriti ohtlike piiriülese mõõtmega kuriteovaldkondade alla vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 kolmandale lõigule;

16. nõuab, et komisjon esitaks ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 esimese lõigu alusel põhjendamatu viivituseta ettepaneku võtta vastu õigusakt, millega kehtestatakse meetmed soolise kübervägivalla vastu võitlemiseks, järgides käesoleva dokumendi lisas esitatud soovitusi; osutab sellele, et nimetatud ettepanekuga ei tohiks õõnestada jõupingutusi soolise vägivalla liigitamiseks eriti ohtlike piiriülese mõõtmega kuriteovaldkondade alla vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 kolmandale lõigule või mis tahes sellest tulenevale õigusaktile soolise vägivalla kohta, nagu parlament on seda nõudnud oma varasemates üleskutsetes;

17. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon ja lisas toodud soovitused komisjonile ja nõukogule.

RESOLUTSIOONI ETTEPANEKU LISA:
SOOVITUSED KOMISJONILE TAOTLETAVA ETTEPANEKU SISU KOHTA – SOOLISE VÄGIVALLA VASTU VÕITLEMINE: KÜBERVÄGIVALD

1. soovitus (vastuvõetava direktiivi eesmärk)

Direktiivi eesmärk peaks olema sätestada miinimumreeglid soolise kübervägivalla ja sellega seotud sanktsioonide määratlemise kohta, kehtestada meetmed liikmesriikide tegevuse edendamiseks ja toetamiseks kõnealuse kuriteo ennetamisel ning meetmed ohvrite kaitsmiseks, toetamiseks ja neile tekitatud kahju heastamise tagamiseks.

2. soovitus (kohaldamisala ja määratlused)

– millised kuriteod?

ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 sisalduv mõiste „arvutikuritegu“ võib hõlmata ka kuritegusid, mis on toime pandud elektroonilise side võrkude või infosüsteemide vastu või neid kasutades, ning piiriülese mõõtmega internetipõhise vägivalla rasked vormid võivad ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 tähenduses liigituda „arvutikuritegudeks“.

Lisaks sellele võiks ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 alusel kehtestada meetmed, mis on suunatud soolise kübervägivalla ennetamisele ja ohvrite abistamisele, kuna need aitavad saavutada direktiivi põhieesmärki.

Kohaldamisala peaks hõlmama soolise vägivalla kõiki vorme, mis on osaliselt või täielikult toime pandud, millele on kaasa aidatud või mida on raskendatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, näiteks mobiiltelefonide ja nutitelefonide, interneti, sotsiaalmeediaplatvormide või e-posti kaudu ning mis on sooritatud naise vastu, kuna ta on naine, või mis mõjutavad naisi ebaproportsionaalselt.

Kuigi soolise kübervägivalla eri vormide kõiki kategooriaid ei ole võimalik esitada, kuna need arenevad pidevalt ja esile kerkivad aina uued vormid, tuleks esile tuua ja määratleda järgmised liigid:

- **küberahistamine** (sealhulgas küberkiusamine, seksuaalse sisuga materjali soovimatu vastuvõtmine, ahistamine töökohal);
- **küberjälitamine**;
- **info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud privaatsuse rikkumised** (sealhulgas nõusolekuta juurdepääs eraõiguslikele andmetele või piltidele, sealhulgas intiimandmetele, nende jagamine ja manipuleerimine, kuvandipõhine seksuaalne väärkohtlemine ja seksuaalsete piltide nõusolekuta avaldamine, doksimine, identiteedivargus);
- **inimese tegevuse kaugteel kontrollimine või jälgimine** (sealhulgas mobiilseadmete jälgimisrakenduste kaudu);
- **ähvardused** (sealhulgas otsesed ähvardused ja vägivallaähvardused, raha väljapressimine, seksi väljapressimine, šantažeerimine);
- **seksistlik vaenukõne** (sealhulgas vägivaldse sisu postitamine ja jagamine, seksistlike või soolisustatud kommentaaride ja solvangute kasutamine, naiste väärkohtlemine selle eest, et nad on avaldanud oma seisukohti ja lükanud tagasi seksuaalseid lähenemiskatseid);

- **enesetapu või anoreksia esilekutsumine ja psüühiliste vigastuste tekitamine**;
- **küberkahjustused** failidele, programmidele, seadmetele, rünnakud veebisaitide ja muude digitaalsete teabevahetuskanalite vastu;
- **ebaseaduslik juurdepääs** mobiili-, e-posti- ja kiirsõnumitele või sotsiaalmeediakontodele;
- kohtumäärustega kehtestatud **suhtlemiskeeldude rikkumine**;
- **otsene vägivald**.

– millised ohvrid?

Ettepaneku isikuline kohaldamisala peaks hõlmama kõiki soolise kübervägivalla ohvreid, tuues eraldi välja läbipõimunud diskrimineerimise vormid ja avalikus elus osalevad ohvrid.

3. soovitus (ennetusmeetmed)

Soolise kübervägivalla ennetamiseks peaksid liikmesriigid rakendama mitmeid järgmisi meetmeid:

- teadlikkuse suurendamise ja haridusprogrammid, kuhu on kaasatud kõik asjaomased osalejad ja sidusrühmad, et tegeleda soolise kübervägivalla algpõhjustega soolise vägivalla üldises kontekstis eesmärgiga muuta sotsiaalseid ja kultuurilisi hoiakuid ning kaotada soostereotüüpe, edendades samal ajal sotsiaalmeedias vastutustundlikku käitumist ja suurendades interneti ohutu kasutamise alast pädevust;
- soolist kübervägivalda (põhjused, levimus, mõju) käsitlevad uuringud;
- digiõpe, -kirjaoskus ja -oskused, sealhulgas koolide õppekavades, et edendada digitaalsete tehnoloogiate paremat mõistmist ja kasutajate mõjuvõimu suurendamist, suurendada digitaalset kaasatust, tagada põhiõiguste austamine, kõrvaldada tehnoloogiate kättesaadavuse osas igasugune sooline ebavõrdsus ja tagada sooline mitmekesisus tehnoloogiasektoris, eriti uute tehnoloogiate väljaarendamisel;
- koostöö arendamine liikmesriikide vahel teabe, erialateadmiste ja parimate tavade vahetamiseks, eriti Euroopa kriminaalpreventsiooni võrgustiku kaudu;
- soolise vägivalla ennetamise valdkonnas tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamine;
- praktikutele ja muudele spetsialistidele ette nähtud sihipärase koolituse edendamine, sealhulgas sotsiaalteenistustes ja õiguskaitseasutustes;
- valdkondadevaheline ja sidusrühmade koostöö, sealhulgas tehnoloogiaettevõtete, majutusteenuse pakkujate ja pädevate asutustega, soolise vägivalla vastu võitlemiseks parimate tavade osas kooskõlas põhiõigustega.

4. soovitus (ohvrite kaitse, toetamine ja neile tekitatud kahju heastamine)

Komisjon ja liikmesriigid peaksid võtma järgmised meetmed, mis peaksid kõik olema ohvrikesksed ja lähtuma läbipõimunud lähenemisviisist:

- soodustama erikoolitust soolise kübervägivalla ohvritega tegelevatele praktikutele ja spetsialistidele, sealhulgas õiguskaitseasutustele, sotsiaal-, lastehoolekande- ja tervishoiutöötajatele ning kohtusüsteemi liikmetele; õigluse ning kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmide raames võiks rakendada kogu liitu

hõlmavaid koolitusprogramme; eelkõige tuleks rõhutada sekundaarset ohvristamist ja võimalusi seda vältida, soolise vägivalla kahesugust mõõdet (internetipõhine ja reaaleluline) ja läbipõimunud diskrimineerimist;
- hõlbustama teabele juurdepääsu ja arendama välja kübervägivalla ohvritele mõeldud eriteenuseid (abitelefonid, varjupaigad);
- lihtsustama ohvrite jaoks teavitamist, võimaldades neil saada lähenemiskeelde, ja töötama välja õiguskaitsemehhanisme, mille raames rakendatakse piisavaid hüvitamismeetmeid;
- töötama välja koostöömehhanisme asjaomaste osalejate, näiteks kohtusüsteemi, prokuröride, õiguskaitseasutuste, kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ning kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel.

5. soovitus (soolise kübervägivalla eest süüdistuste esitamine ja selle kriminaliseerimine)

Lähtudes 1. soovituses nimetatud määratlusest, peaks soolise kübervägivalla kriminaliseerimisel arvestama järgmiste kriteeriumidega:

- soolise kübervägivalla vormid, mille liikmesriigid peavad kriminaliseerima (et hõlmata ka küberkuritegevuse varasemaid etappe – kuriteole kihutamine, kaasaaitamine ja süüteokatse);
- minimaalsed ja maksimaalsed karistused (vanglakaristus ja trahvid);
- piiriülene uurimine ja süüdistuste esitamine;
- raskendavad asjaolud, sõltuvalt nais- ja tütarlastest ohvrite profiilist (naiste ja tütarlaste eripärade ja haavatavuste ärakasutamine internetis);
- ohvrikeskne ja läbipõimunud lähenemisviis.

6. soovitus (andmete kogumine ja aruandlus)

Komisjon ja liikmesriigid peaksid soolise kübervägivalla ja eelkõige soolise kübervägivalla eri vormide kohta koguma ja avaldama segregeeritud ja võrreldavaid andmeid ning tegema seda mitte ainult õiguskaitsearuannete, vaid ka naiste kogemuste põhjal.

Komisjon peaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitama korrapäraselt aruandeid, milles hinnatakse, mil määral on liikmesriigid kavandatava direktiivi alusel meetmeid võtnud.

SELETUSKIRI

Ettepaneku taust ja põhjendus

Soolise vägivalla, nii reaalelulise kui ka interneripõhise, algpõhjus peitub sügaval meie ühiskonna struktuurilises ebavõrdsuses. Seda vaikitakse endiselt maha ja see on jätkuvalt üks tõsisemaid inimõiguste rikkumisi. Sooline vägivald on tänaseni laialt levinud ja sellel on tohutu mõju ohvritele, nende perekondadele ja kogukondadele. Olukorda halvendavad veelgi soolised eelarvamused, stereotüübid ja ajalooliselt ebavõrdsete võimusuhete pidev avaldumine. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonis (Istanbuli konventsioon) tunnistatakse soolise vägivalla sellist struktuurilist olemust. Seetõttu ei ole soolise vägivalla süvendamisele meie ühiskonnas kaasa aitamas mitte üks, vaid hulgaliselt tegureid – nimelt kultuurilised, õiguslikud, majanduslikud ja poliitilised.

Tänapäeva digiajastul loovad internet ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiiresti uusi sotsiaalseid digikeskkondi ning muudavad seda, kuidas inimesed omavahel kohtuvad, teavet vahetavad ja suhtlevad. Soolise vägivalla internetipõhised ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil võimaldatud vormid on muutunud üha tavalisemaks, eriti sotsiaalmeediaplatvormide ja muude tehniliste rakenduste kasutamise kaudu iga päev ja kõikjal. Naistevastane kübervägivald on soolise vägivalla vorm. Kübervägivald hõlmab küberahistamist, küberjälitamist, nõusolekuta kuvandipõhist väärkohtlemist, seksistlikku vaenukõnet ja muid vorme.

Sooline kübervägivald ei ole siiski uus vägivalla vorm, vaid reaalelulise soolise vägivalla jätk. Sellel on ulatuslik mõju üksikisikute põhiõigustele ja -vabadustele, nende väärikusele ja nende elule kõikidel tasanditel, sealhulgas nende füüsilisele, emotsionaalsele ja vaimsele tervisele, heaolule ning sotsiaalsele, majanduslikule ja ametialasele arengule. Ohvrid kogevad suuremat ärevust, stressi, depressiooni, traumasid, paanikahooge, enesehinnangu kaotust ja jõuetustunnet väärkohtlemisele reageerimisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil võimaldatud vägivald on eriti suunatud mõnedele naisrühmadele, sealhulgas aktivistid, inimõiguste kaitsjad, poliitikas osalevad naised, ajakirjanikud, blogijad, etnilistesse vähemustesse kuuluvad naised, lesbid, biseksuaalid ja transsoolised naised ning puuetega naised. Soolise kübervägivalla ohvreid mõjutavate diskrimineerimise konkreetsete vormide mõistmiseks on väga oluline rakendada valdkondadeülest lähenemisviisi. Tegelikkuses on ka märgata, et naiste kui aktiivsete digikodanike arvamusi ja osalemist tsenseeritakse sageli soolise kübervägivalla kasutamise kaudu ja see heidutav mõju kandub sageli reaalsusesse.

Parlament on mitme resolutsiooniga tunnistanud soolise vägivalla ja naistevastase vägivalla kaotamise olulisust ning nõudnud selle nähtuse vastu võitlemiseks õiguslike ja poliitiliste meetmete võtmist. See kajastub järgmistes parlamendi algatustes:

- selle 12. septembri 2017. aasta resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu nõukogu otsus Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta, milles parlament rõhutas, et tuleks võtta meetmeid esilekerkiva soolise, eelkõige noortele naistele ja tütarlastele ning LGBTI-inimestele suunatud kübervägivalla, sealhulgas kiusamise, ahistamise ja hirmutamise vastu võitlemiseks;

- selle 3. oktoobri 2017. aasta resolutsioon küberkuritegevuse vastase võitluse kohta,

milles parlament rõhutas vajadust küberkuritegevuse, sealhulgas internetipõhise laste seksuaalse väärkohtlemise ja ärakasutamise, küberkiusamise ja -rünnete ühtsete harmoneeritud õiguslike määratluste järele;

- selle 26. oktoobri 2017. aasta resolutsioon seksuaalse ahistamise ja väärkohtlemise vastase võitluse kohta ELis, milles parlament tuletas meelde, et uute vägivallavormide vastu, näiteks küberruumis, on vaja võtta peamisi meetmeid, ning rõhutas, et naiste küberahistamine, eriti sotsiaalmeedias, paneb aluse muudele naiste ja tütarlaste vastu suunatud vägivalla vormidele;
- selle 17. aprilli 2018. aasta resolutsioon naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamise kohta digitaalvaldkonna kaudu, milles parlament tuletas meelde, et digitaalsed suhtlusviisid aitavad kaasa vaenukõne ja naistevastaste ähvarduste sagenemisele ning et naistevastase kübervägivalla eri vorme ei ole ikka veel seaduslikult tunnustatud. Seetõttu nõudis Euroopa Parlament ELi ja liikmesriikide vahelise koordineerimise suurendamist, et võidelda piiriülese tehnoloogia abil võimaldatud kuritegude, nt inimkaubanduse, küberahistamise ja -jälitamise vastu, ning nõudis, et liikmesriigid lisaksid kübervägivalla uued vormid oma karistusseadustikku,
- 26. aprillil 2018. aastal naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni vastu võetud raporti projekt, milles tehti ettepanek töökiusamise ja seksuaalse ahistamise, sealhulgas internetipõhise ahistamise vastu võitlemiseks;
- selle 28. novembri 2019. aasta resolutsioon ELi ühinemise kohta Istanbuli konventsiooniga ja muude meetmete kohta soolise vägivalla vastu võitlemiseks,
- selle 21. jaanuari 2021. aasta resolutsioon Euroopa soolise võrdõiguslikkuse strateegia kohta, milles parlament kiitis heaks komisjoni väljapakutud meetmed kübervägivalla vastu võitlemiseks, mis mõjutab ebaproportsionaalselt naisi ja tütarlapsi (sealhulgas internetipõhine ahistamine, küberkiusamine ja seksistlik vaenukõne), eriti aktiviste, poliitikas osalevaid naisi ja teisi avalikus diskursuses nähtavaid avaliku elu tegelasi. Parlament nõudis ka tungivalt, et liikmesriigid ja EL võtaksid naistevastase vägivalla kõigi vormide ennetamist ja tõkestamist käsitleva direktiivi raames vastu lisameetmeid, sealhulgas siduvaid seadusandlikke meetmeid, et võidelda nende vägivallavormide vastu, ning liikmesriikidele toetuse andmist koolitusvahendite väljatöötamiseks kõigis etappides kaasatud teenuste jaoks, alates ennetamisest ja kaitsest kuni süüdistuse esitamiseni, näiteks politsei ja kohtusüsteemi jaoks koos teabe- ja kommunikatsioonisektoriga, kaitstes samal ajal ka põhiõigusi internetis;
- selle 21. jaanuari 2021. aasta resolutsioon soolise digilõhe kaotamise ja naiste osaluse kohta digitaalmajanduses;
- selle 11. veebruari 2021. aasta resolutsioon naiste õigustega seonduvate eelseisvate probleemide kohta Euroopas rohkem kui 25 aastat pärast Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammi vastuvõtmist, milles parlament kutsus liikmesriike ja komisjoni üles võtma konkreetseid meetmeid kübervägivalla, sealhulgas internetipõhise ahistamise, küberkiusamise ja misogüünse vaenukõne kaotamiseks.

Õiguslik alus

Selle seadusandliku algatuse õiguslik alus on ELi toimimise lepingu artikli 83 lõige 1. ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 sisalduv mõiste „arvutikuritegu“ võib hõlmata

kuritegusid, mis on toime pandud elektroonilise side võrkude või infosüsteemide vastu või neid kasutades. Alates Lissaboni lepingust on vastavas terminibaasis toimunud areng ning mõisteid „küberkuritegu“ ja „arvutikuritegu“ kasutatakse nüüd vaheldumisi samas tähenduses. Piiriülese mõõtmega soolise kübervägivalla rasked vormid võivad ELi toimimise lepingu artikli 83 lõike 1 tähenduses kuuluda mõiste „arvutikuritegu“ kohaldamisalasse. Ettepaneku osade puhul, mille eesmärk on edendada ja toetada liikmesriikide tegevust kuritegevuse ennetamise ning ohvrite kaitsmise, toetamise ja neile tekitatud kahju heastamise tagamise meetmete valdkonnas, võib asjakohaseks osutuda ka ELi toimimise lepingu artikkel 84. Kuid kui kavandatud ennetusmeetmeid peetakse kübervägivalla kriminaliseerimise abimeetmeteks, ei ole vaja spetsiaalset õiguslikku alust lisada.

Kavandatud soovituste selgitus

Resolutsiooni lisas esitatud soovitused sisaldavad järgmisi elemente: direktiivi eesmärk; kohaldamisala ja mõisted; ennetusmeetmed; ohvrite kaitsmine, toetamine ja neile tekitatud kahju heastamine; soolise kübervägivalla eest süüdistuste esitamine ja selle kriminaliseerimine ning andmete kogumine ja aruandlus.
Direktiivi eesmärk on sätestada miinimumreeglid soolise kübervägivalla ja sellega seotud sanktsioonide määratlemise kohta, kehtestada meetmed liikmesriikide tegevuse edendamiseks ja toetamiseks kõnealuse kuriteo ennetamisel ning meetmed ohvrite kaitsmiseks, toetamiseks ja neile tekitatud kahju heastamise tagamiseks. Selle algatuse kaasraportöörid on seisukohal, et ELil puudub õigusraamistik soolise vägivalla, täpsemalt soolise kübervägivalla vastu võitlemiseks ning ohvrite kaitsmiseks ja toetamiseks.
Nagu resolutsioonis märgitakse, on soolisel kübervägivallal mitu määratlust, kuid puudub rahvusvahelisel tasandil kokkulepitud õiguslik vaste. Seetõttu tehakse kohaldamisala ja määratlusi käsitlevas soovituses komisjonile ettepanek pakkuda välja konkreetne määratlus, mis hõlmaks soolise vägivalla kõiki vorme, mis on osaliselt või täielikult toime pandud, millele on kaasa aidatud või mida on raskendatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaudu ning mis on sooritatud naise vastu, kuna ta on naine, või mis mõjutavad naisi ebaproportsionaalselt. Selline ettepanek põhineb määratlusel, mida kasutas ÜRO naistevastase vägivalla eriraportöör oma 2018. aasta aruandes internetipõhise vägivalla kohta.
Kavandatud ennetusmeetmed on seotud soolise vägivalla, sealhulgas kübervägivalla algpõhjustega. Seetõttu keskendutakse nendes eelkõige haridusele, teadlikkuse suurendamisele, soostereotüüpide kaotamisele ja teadusuuringute edendamisele. Meetmetega nõutakse ka valdkondadevahelist ja sidusrühmade koostööd, sealhulgas veebimajutusteenuse pakkujatega, ühistegevust tehnoloogiaettevõtetega parimate tavade osas, et võidelda soolise kübervägivalla vastu kooskõlas põhiõigustega.
Soolise kübervägivalla ohvrite kaitsmiseks ja toetamiseks tuuakse ettepanekus esmajärjekorras välja, milliseid ohvrite kategooriaid tuleks kaaluda. Eesmärk on olla võimalikult terviklik, võttes arvesse intersektsionaalsust ja ohvrite konkreetseid vajadusi. Seejärel esitatakse ettepanekus mitmeid meetmeid ohvrite kaitse ja toetuse elluviimiseks. Erilist tähelepanu pööratakse vajadusele teavitamist parandada ja hõlbustada ning sekundaarset ohvristamist vältida. Selle eesmärgi saavutamiseks on väga oluline koolitada õigusala töötajaid ja ohvritega kontaktis olevaid spetsialiste.
Lisaks nimetatud meetmetele on välja töötatud ka spetsiaalsed tugiteenused, mida tuleb rakendada või mille ulatust tuleb laiendada, et hõlmata ka soolise kübervägivalla ohvreid (abitelefonid, varjupaigad).
Teine seadusandliku algatuse element on seotud kriminaalõiguse ja soolise kübervägivalla eest süüdistuste esitamisega. EL peab suutma kehtestada miinimumreeglid, et tagada soolise kübervägivalla eest süüdistuste esitamine. Lisas sisalduvas soovituses ei täpsustata kõiki

võimalikke süütegusid ja raskendavaid asjaolusid, kuna digitaaltehnoloogia kiire areng võib tekitada kübervägivalla uusi vorme. See annab komisjonile nimetatud süütegude määratlemiseks hulga kriteeriume.
Kaasraportöörid leiavad siiski, et soolise kübervägivallaga seoses tuleks süütegude loetelu koostamisel kaaluda järgmisi käitumisviise:

- **küberahistamine** (sealhulgas küberkiusamine, seksuaalse sisuga materjali soovimatu vastuvõtmine, ahistamine töökohal);
- **küberjälitamine**;
- **info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud privaatsuse rikkumised** (sealhulgas nõusolekuta juurdepääs eraõiguslikele andmetele või piltidele, sealhulgas intiimandmetele, nende jagamine ja manipuleerimine, kuvandipõhine seksuaalne väärkohtlemine ja seksuaalsete piltide nõusolekuta avaldamine, doksimine, identiteedivargus);
- **inimese tegevuse kaugteel kontrollimine või jälgimine** (sealhulgas mobiilseadmete jälgimisrakenduste kaudu);
- **ähvardused** (sealhulgas otsesed ähvardused ja vägivallaähvardused, raha väljapressimine, seksi väljapressimine, šantažeerimine);
- **seksistlik vaenukõne** (sealhulgas vägivaldse sisu postitamine ja jagamine, seksistlike ja/või soolisustatud kommentaaride ja solvangute kasutamine, naiste väärkohtlemine selle eest, et nad on avaldanud oma seisukohti ja lükanud tagasi seksuaalseid lähenemiskatseid);
- **enesetapu** või anoreksia esilekutsumine ja psüühiliste vigastuste tekitamine;
- **küberkahjustused** failidele, programmidele, seadmetele, rünnakud veebisaitide ja muude digitaalsete teabevahetuskanalite vastu;
- **ebaseaduslik juurdepääs** mobiili-, e-posti- ja kiirsõnumite või sotsiaalmeediakontodele;
- kohtumäärustega kehtestatud suhtlemiskeeldude rikkumine;
- **otsene vägivald**.

Viimasena rõhutatakse algatuses vajadust selge strateegia järele selle kohta, kuidas asjaomased ametiasutused saaksid koguda segregeeritud ja võrreldavaid andmeid ning nende põhjal aruandeid koostada. Kui EL soovib, et töötataks välja asjakohane raamistik soolise vägivalla, sealhulgas kübervägivalla või naistevastase vägivalla vastu võitlemiseks, peab ta suutma koguda ja avaldada andmeid soolise vägivalla eri vormide kohta. Lisaks liikmesriikide esitatud andmetele peaks komisjon esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule korrapäraselt aruandeid direktiivi rakendamise kohta, lisades neile võimalikke meetmeid/muudatusi selle parandamiseks.

Järeldus

Soolisele vägivallale, sealhulgas kübervägivallale, annavad jätkuvalt hoogu juurde mitmesugused ühiskondlikud probleemid, nagu hiljuti täheldati COVID-19 puhanguga seotud kriisi ajal, ja puudub poliitiline tahe selle ematähtsale kohale seadmiseks. Soolise

võrdõiguslikkuse saavutamine tähendab soolise vägivalla kõigi vormide kaotamist ja selliste tõkete eemaldamist, mis takistavad naistel oma õigusi täiel määral kasutamast. Soolise kübervägivalla käsitlemiseks on liikmesriikides kasutusel mitmesuguseid lähenemisviise. Lisaks ühtlustatud määratluse ja ühise lähenemisviisi puudumisele on täheldatud ka teatavaid muid probleeme ja raskusi, sealhulgas järgmised: vähene aruandlus, avalikkuse ja õiguskaitseasutuste piiratud teadlikkus, puudulik ohvriabi, samuti vähesed nähtust puudutavad teadusuuringud ja teadmised. Seetõttu peame selleks, et anda uut hoogu nii reaalelulise kui ka internetipõhise soolise vägivalla kaotamisele, olema valmis uurima soolise vägivalla algpõhjuseid, süsteeme, mis seda soodustasid, ja tegureid, mis seda võimendavad. Igasuguse soolise vägivalla algpõhjused on samad ning seetõttu vajame seadusi ja poliitikat, mis käsitleksid neid terviklikult. Istanbuli konventsioon on kõige ulatuslikum rahvusvaheline kokkulepe, mis moodustab õigusraamistiku naiste ja tütarlaste kaitsmiseks igasuguse vägivalla eest ning nende vastu suunatud vägivalla vältimiseks, sellise vägivalla eest süüdistuste esitamiseks ning sellise vägivalla kaotamiseks. Kuigi konventsiooni ratifitseerimine on nõukogus endiselt peatatud, ei tohiks EL oodata, sest iga ootamisele raisatud päev toob uusi soolise vägivalla ohvreid. Kavandatud seadusandliku algatuse eesmärk on selle nähtusega võidelda. Algatuses nähakse teatud käitumisviiside kriminaliseerimiseks, aga ka nende käitumisviiside ohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks ette terviklik lähenemisviis.